

Beylikdüzü İlçesinde (İstanbul) Sanayi Faaliyetlerinin Gelişimi, Yapısı ve Dağılışı Üzerine Coğrafi Bir İnceleme¹

Fatih AYHAN²

Öz

Beylikdüzü, İstanbul'un 1990'lı yıllardan sonra gelişmeye başlayan ilçesidir. İstanbul'da ortaya çıkan konut açığını kapatma adına atılan toplu konut hamlelerinin ilk adımı Beylikdüzü'nde gerçekleşmiştir. Uzun dönem İstanbul merkezine olan uzaklığından dolayı yeterli ilgiyi görmeyen Beylikdüzü, özellikle 1999 Marmara Depremi'nden sonra İstanbul merkezindeki insanların yerleştiği bölgelerden biri olmuştur. 2000'li yıllardan itibaren metrobüsle birlikte ulaşımın kolaylaşması bölgenin yerleşim açısından cazibesini artırmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren başlayan ve 1980'lerde yoğunlaşan göç hareketi İstanbul'da kent yapısını olumsuz yönde etkilemiştir. Kent merkezinde plansız olarak yapılan sanayileşme sonucunda konut – sanayi alanları iç içe geçmiş ve bunun sonucunda alınan kararlar sanayi alanlarının kent dışına taşınma planı devreye girmiştir. Bu plan kapsamında İstanbul'un batı yakasında Beylikdüzü ve yakın çevresi yeni sanayi bölgesi olarak tasarlanmıştır. 2002 yılında kurulan Beylikdüzü Organize Sanayi Bölgesi ile İstanbul'un önemli sanayi merkezlerinden biri olan Beylikdüzü ilçesinde 2022 yıl ortası itibarıyla İstanbul Sanayi Odası'na (İSO) kayıtlı 776 adet sanayi kuruluşu faaliyet halindedir.

Anahtar Sözcükler

Beylikdüzü
sanayi
yerleşme
ulaşım

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 09.08.2022

Kabul Tarihi: 23.09.2022

Doi:
10.20304/humanitas.1159892

A Geographical Analysis on the Development, Structure and Distribution of Industrial Activities in the Beylikdüzü District (Istanbul)

Abstract

Beylikdüzü is a district of Istanbul that started to develop after the 1990s. Beylikdüzü, which didn't attract attention for years because it is far from the center of Istanbul, became one of the important settlements of Istanbul after the 1999 Marmara Earthquake. Since the 2000s, the ease of transportation by metrobus has increased the interest in Beylikdüzü. The migration movement, which started in the 1960s and intensified in the 1980s, adversely affected the urban structure in Istanbul. Due to the lack of planning in the city center, residential and industrial areas were intertwined. With the decision taken, the plan to move industrial zones out of the city came into effect. Established in 2002, Beylikdüzü Organized Industrial Zone has become one of the important industrial centers of Istanbul. As of the middle of 2022, there are 776 industrial enterprises registered with the Istanbul Chamber of Industry (ISO) in Beylikdüzü.

Keywords

Beylikdüzü
industry
settlement
transport

About Article

Received: 09.08.2022

Accepted: 23.09.2022

Doi:
10.20304/humanitas.1159892

¹ Bu çalışma 17.06.2021 tarihinde İstanbul Üniversitesi tarafından düzenlenen II. Uluslararası Coğrafya Kongresi'nde sunulmuş özet bildirinin genişletilmiş ve veriler açısından güncellenmiş halini oluşturmaktadır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Afyonkarahisar/Türkiye, fayhan@aku.edu.tr, ORCID: 0000 – 0003 – 0922 – 6586

Giriş

Ülkelerin en önemli ekonomik faaliyetlerinden olan sanayi faaliyeti, kalkınma ve küreselleşmenin motoru olarak da bilinir. Sanayi faaliyetlerinin coğrafi yönden incelenmesi ile birlikte sanayi faaliyetlerinin coğrafyayı ilgilendiren başlıca yönleri üç başlıkta toplanabilir. Bunlar: sanayinin dağılışı düzeni, sanayinin yerleşmiş olduğu alanda çeşitli elemanlarla etkileşimleri ve sanayinin başka alanlarla ilişkileridir (Tümertekin ve Özgüç, 2009, s. 397).

Sanayi faaliyetlerinin “mekân bilimi” olarak da tanımlanan coğrafya ile ilişkisi yerleşmeler üzerinde oluşturduğu etkilerle de ortaya çıkar. Bu bağlamda (Erbaş, 2019, s. 19) sanayileşmenin yerleşmeler üzerinde iki türlü etkisinin olduğunu belirterek bunlardan ilkinin var olan ve geleneksel dokuya sahip eski kentlerin sanayileşmenin etkisi ile büyümeleri olduğunu, ikinci etkinin ise sanayileşme sonucunda yeni kentlerin oluşması olarak özetlemiştir. (Temurçin, 2012, s. 108) ise sanayi faaliyetlerinin yer seçimi ve birbiri ile ilişkileri yönünden kentsel doku üzerinde önemli etkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Bir yerleşim yerine ait çeşitli beşeri ve ekonomik fonksiyonlar içerisinde organize sanayi bölgeleri, sanayi siteleri ve müstakil fabrikalar şeklinde faaliyet haline geçen sanayi alanlarının payı arttıkça kentsel arazi kullanımı hızlı değişim gösterir. Bu şekilde sanayi sektörünün gelişme gösterdiği kentler “sanayi kenti” olarak adlandırılmaktadır (Keleş, 1997, s. 30). Sanayi kentlerinin ülkelerin milli gelirleri üzerine katkısı dikkat çekmektedir. Bu tür sanayi kentleri sağlamış olduğu imkânlarla bölgeleri içerisinde önemli cazibe merkezleri olmuştur.

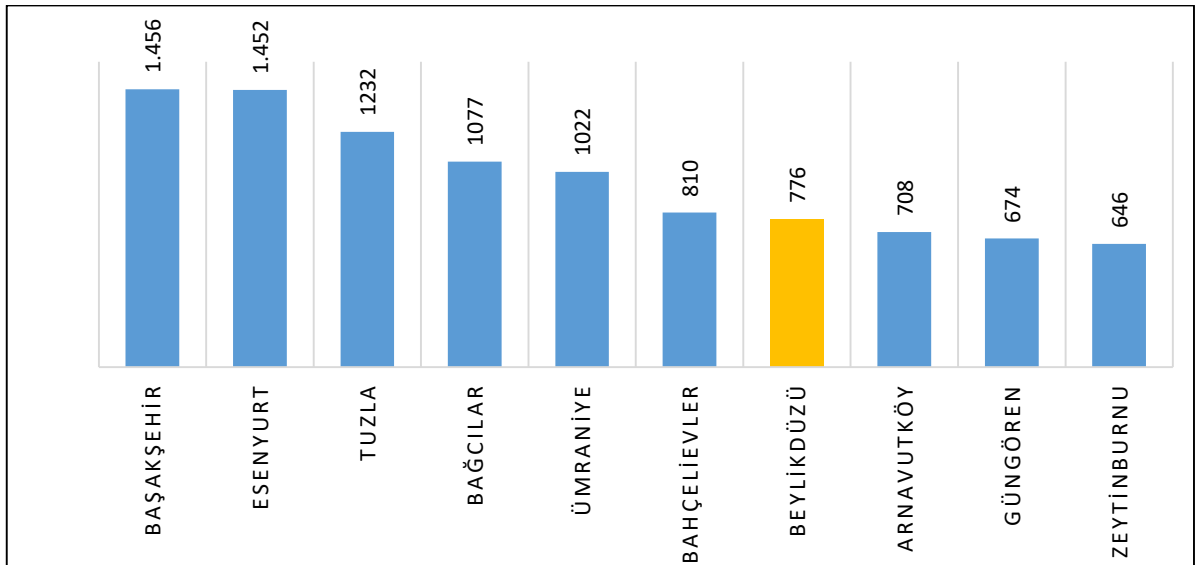
Hammadde, ulaşım imkânları, enerji kaynakları, işgücü ve pazar gibi faktörler sanayinin yer alacağı bölgeyi belirleyen temel faktörlerdir (Tümertekin, 1997, s. 161-162). Sanayi açısından cazip olan bu özelliklerin birçoğuna İstanbul sahiptir. Özellikle bulunduğu konum nedeniyle ulaşım elverişli noktada bulunması, limanların varlığı, Avrupa ve Anadolu yönüne uzanan otoyollar ile havayolu ve demiryollarının gelişimi İstanbul’u sanayi alanında önemli bir noktaya taşımıştır.

1950’li yıllara kadar doğal nüfus artışı sonucunda kent yerleşim sınırı şekillenen İstanbul, daha sonra ülkede yaşanan sosyoekonomik gelişmeler sonucu oluşan göç dalgasıyla mekânsal anlamda hızlı bir şekilde büyümüştür. Kent merkezinde ve alt merkezlerde yoğunlaşan ticaret fonksiyonu, inşa edilen karayolları vasıtasıyla doğrusal olarak kentin diğer noktalarına yayılırken imalat ve sanayi faaliyetleri de yavaş yavaş kent dışına taşınmaya başlamıştır (Aysan, Demir, Altan ve Dökmeçi, 1995, s. 53). İstanbul’un gelişip büyümesi de bu sanayi merkezleri etrafında oluşan yerleşim alanlarıyla başlamıştır. Yoğunlaşan sanayi faaliyetlerine bağlı olarak 1955 yılında sanayi bölgeleri planlaması yapılmıştır. Ancak geleceğe

dönük olmayan bu plan çarpık kentleşme olgusunu beraberinde getirirken altyapısız, düzensiz ve doğal çevreye zarar veren sanayi hamleleri İstanbul'un tarihi dokusuna da zarar vermiştir. Türkiye'nin dışa açıldığı ve liberal ekonomik politikaların izlendiği bu dönemde İstanbul, sanayi ve ticaret şehri olma vasfını giderek artırmıştır (Doğan, 2013a, s. 524; Şahin, 2015, s. 456-457). 1963 yılından itibaren başlayan planlı kalkınma dönemleriyle birlikte İstanbul'a özel ulaşım, sanayi, ticaret ve eğitim alanında projeler üretilmiştir. Özellikle ulaşım alanında İstanbul'da atılan önemli adımların etkisiyle kente hammadde taşıma işlemi kolaylaşmış, şehrin sahip olduğu iş gücü ve oluşturduğu pazarın da etkisiyle sanayi kuruluşlarının sayısı hızla artmaya başlamıştır.

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren İstanbul'da yaşamaya başlanan hızlı ve plansız kentleşmeyle birlikte şehir içindeki arazi fiyatlarının artması sonucunda İstanbul içinde yer alan sanayinin desantralizasyonu kapsamında sanayi tesisleri şehir dışına taşınmaya başlamıştır (Karakuyu, 2008, s. 22). Bu taşınma hareketinin yönü Anadolu Yakası'nda Tuzla, Maltepe, Gebze istikametine doğru olurken Avrupa Yakası'nda ise Avcılar, Sefaköy, Büyükçekmece, Esenyurt istikameti olmuştur. Bu kapsamda Avrupa Yakası'nda sanayinin taşındığı ve kısa zamanda yoğunlaştığı bölgelerden biri de Beylikdüzü ve çevresi olmuştur.

İstanbul Sanayi Odası kayıtlarına göre ilk fabrikanın 1976 yılında kurulmasının ardından faaliyete giren diğer sanayi tesisleri ile birlikte Beylikdüzü ve çevresi İstanbul'un önemli sanayi bölgesi haline gelmiştir. Beylikdüzü'nün sanayi alanında İstanbul içindeki mevcut durumunu görme adına sanayi tesislerinin ilçelere göre dağılımına bakmak gerekmektedir. İstanbul Sanayi Odası'nın 2022 yılı verilerine göre İstanbul'da faaliyette olan toplam 18.431 adet tesis mevcuttur.

Şekil 1. İstanbul'da sanayinin yoğunlaştığı ilçelerdeki işletme sayıları (2022)

Şekil 1’de İstanbul’daki kayıtlı sanayi tesislerinin ilçelere göre dağılımına bakıldığında en fazla tesis sırasıyla Başakşehir (1.456), Esenyurt (1.452) ve Tuzla (1.232) ilçelerinde yer almaktadır. Beylikdüzü ilçesi sanayi alanında sahip olduğu ve faal halde bulunan 776 tesis ile yoğunluk bakımından İstanbul’daki 39 ilçe arasında yedinci sırada gelmektedir. Türkiye’nin en büyük ilk 500 sanayi kuruluşu içerisinde dört firma ve ikinci 500 sanayi kuruluşundan iki firma Beylikdüzü ilçesi içerisinde faaliyet yürütmektedir (www.ibosb.com).

Amaç ve Yöntem

Yapılan bu çalışmanın amacı İstanbul’da sanayinin son dönemde yoğunlaştığı merkezlerden biri olan Beylikdüzü ilçesinde sanayi faaliyetlerinin gelişimini etkileyen faktörler ile ilçede mevcut sanayi faaliyetlerinin yapısı ve mekânsal dağılımını ortaya koymaktır. Bununla birlikte ilçe içerisinde sanayi faaliyetlerinin gelişimini ve dağılışını etkileyen faktörler de araştırmanın bir diğer konusudur. Ayrıca bu araştırma sanayi coğrafyası alanında ilçe ölçeğinde yapılmış bir çalışma örneğidir.

Çalışma sırasında Beylikdüzü ilçesindeki sanayi alanları, sanayi siteleri ve fabrikaların lokasyonları ve ilçe içindeki dağılımları ArcGIS yazılımı kullanılarak CBS yöntemiyle haritalandırılmıştır. Sanayi tesislerinin konumu, potansiyeli ve çevresel etkileri ile ilgili olarak sahada gözlem yapılarak sanayi coğrafyası ile ilgili yayınlar, Beylikdüzü ilçesi ile ilgili yerel ve ulusal haberler taranarak doküman analizi yapılmıştır.

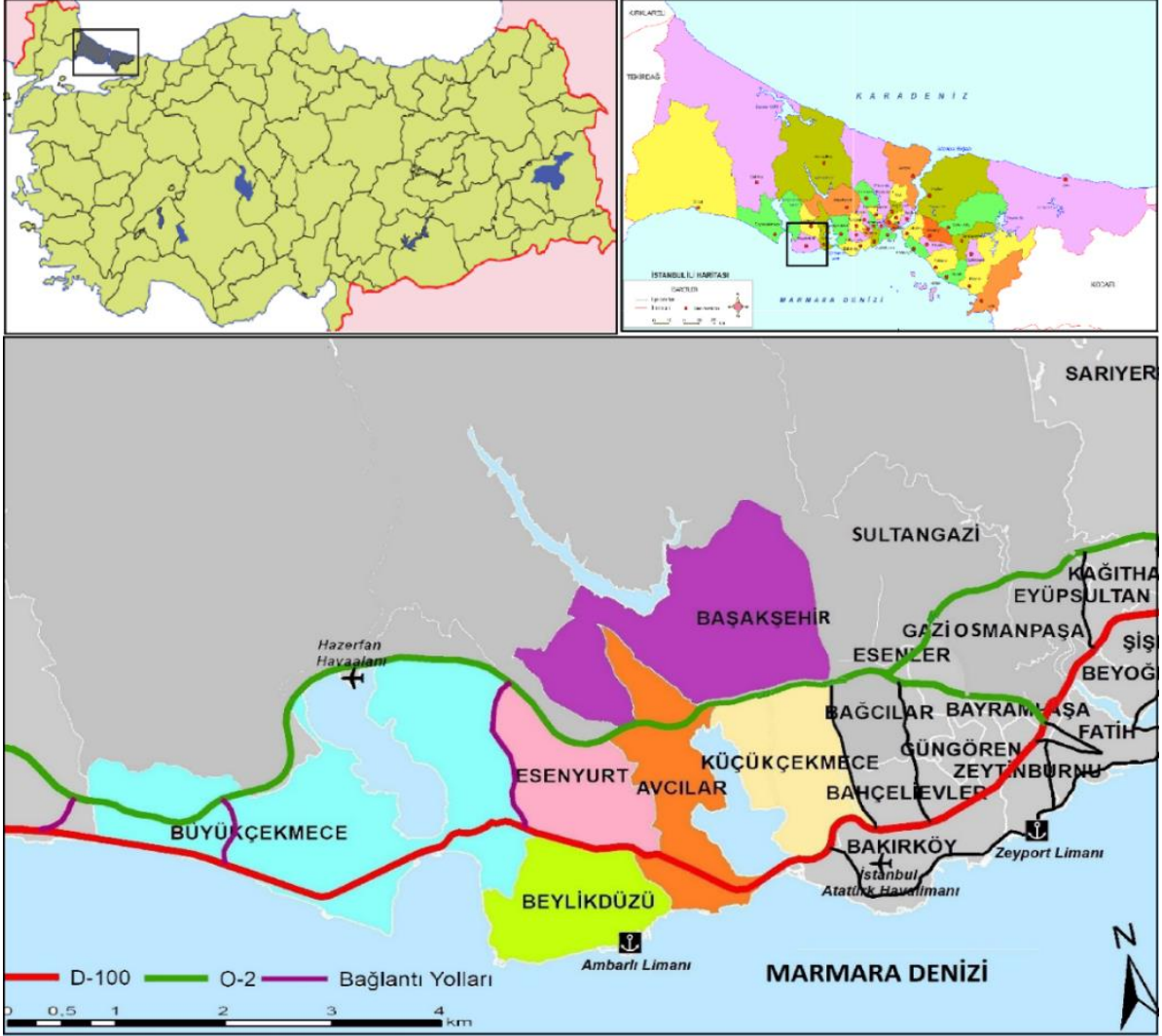
Araştırma kapsamında sanayi tesislerine ait veriler İstanbul Sanayi Odası’ndan (İSO) alınmıştır. Bilindiği gibi 10 ve üzeri işçi çalıştıran tüm sanayi tesislerinin/işletmelerinin İstanbul Sanayi Odası’na kayıt yaptırmaları zorunludur. Bu bakımdan İstanbul Sanayi Odası, sanayi alanındaki verilerin toplandığı en etkili kurumdur. Çalışmada kullanılan sanayi tesislerine ait veriler 2022 yılı temmuz ayı itibariyle elde edilen verilerdir.

Sanayi-mekân ilişkisi kapsamında değerlendirilecek bir diğer veri ise nüfus sayımlarıdır. İlçe nüfusuna ait veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan genel nüfus sayımları ve adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden (ADNKS) elde edilmiştir.

Araştırma Sahası

Araştırma sahasını oluşturan Beylikdüzü ilçesi, İstanbul’un batısında Avrupa Yakası’nda yer almaktadır. 39 km² yüz ölçümüyle İstanbul’un 19. büyük ilçesi olan Beylikdüzü ilçesinin kuzeyinde Esenyurt, batısında Büyükçekmece, doğusunda Avcılar ilçeleri yer alırken güneyden Marmara Denizi ile sınırlanmıştır (Şekil 2). Marmara Denizi’ne 12,7 km kıyısı bulunan Beylikdüzü idari bakımdan 10 mahalleye sahiptir.

2021 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre toplam nüfusu 15.840.900 ve nüfus yoğunluğu 2.900 kişi/km² olan İstanbul ili içerisinde Beylikdüzü ilçesinin nüfusu 2021 ADNKS verilerine göre 398.122 kişidir. Sahip olduğu nüfus ile il içindeki payı %2,5 olurken nüfus yoğunluğu 10.425 kişi/km² ile İstanbul il geneline göre oldukça yüksektir.

Şekil 2. Beylikdüzü ilçesinin lokasyon haritası

Beylikdüzü'nün eski ismi bahçe anlamına gelen "Gardan"dır. 1924 yılındaki mübadeleye kadar Gardan, ekonomisi tarıma dayalı bir Rum köyüdür. 1924 yılında yaşanan mübadeleden sonra bölgeye Türklerin yerleşmesiyle beraber nüfus yapısı değişmiştir. Buraya yerleşen Türkler ilk başta yoğun olarak tarım, hayvancılık ve balıkçılık faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bölgeden Rumların çoğunun ayrılması üzerine köye yeni bir isim verilmesine karar verilmiş, bunun üzerine köyün doğal iklimine çok kolay ayak uyduran kavak ağaçlarının yoğunluğu nedeniyle "Kavaklı" adı verilmiştir (Hayır, 2009, s. 41).

Beylikdüzü ilçesinin yerleşim çekirdeğini Gürpınar, Kavaklı ve Yakuplu köyleri oluşturmaktadır. Bu köyler Cumhuriyet'in ilk döneminde Çatalca ilçe sınırları içerisinde yer alırken Büyükçekmece'nin 1987 yılında ilçe statüsü kazanmasıyla beraber idari bakımdan bu ilçeye bağlanmıştır. 1993 yılına kadar bu üç köy muhtelif zamanlarda belde statüsü kazanarak Büyükçekmece ilçesine bağlı belde belediyesi olarak varlıklarını devam ettirmiştir. Bunlardan Kavaklı Belediyesi'nin ismi 2002 yılında "Beylikdüzü" olarak değiştirilirken 22.03.2008 tarihinde Gürpınar ve Yakuplu Belediyeleri'nin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve bu yerleşmeler Beylikdüzü Belediyesi'ne katılarak Beylikdüzü ilçesi oluşturulmuştur (Kocadağlı, 2018, s. 16).

Beylikdüzü bölgesinde ağırlıklı ekonomik faaliyet 1960'lı yıllara kadar tarım ve hayvancılığa dayanmaktaydı. Özellikle sahil kesimine yakın olan Gürpınar, Kavaklı mahalleleri ile beraber Yakuplu bölgesi tarım arazilerinin yoğun olduğu alanlardır. Ancak 1970'li yıllara gelindiğinde sanayinin bölgede varlığını göstermeye başlaması tarım ve hayvancılığın dışında önemli bir ekonomik alternatifin doğmasına neden olmuştur. Yıllar itibariyle Beylikdüzü civarında tarım alanları yerini konut ve sanayi alanlarına terk etmeye başlarken tarım ve hayvancılık da artık sadece çok az bir kesimin ekonomik uğraşısı haline gelmiştir. 2021 yılı itibariyle TÜİK verilerine göre İstanbul'da yaklaşık 75 bin hektar tarım alanı yer alırken Beylikdüzü ilçesindeki tarım alanı yalnızca 55 hektardır (%0,07). İlçede kayıtlı 26 büyükbaş ve 384 küçükbaş hayvan varlığı ise hayvancılığın bitme noktasında olduğunu kanıtıdır (TÜİK, 2022).

Şekil 3. Beylikdüzü'ne ait 1990'lı yıllar (Solda) ve 2022 yılına ait görünüm (Sağda). (Fotoğraflar Beylikdüzü Belediyesi Kültür Müdürlüğünden temin edilmiştir.)

1980'li yıllarda büyükşehirlere yaşanan göçler sonucu ortaya çıkan konut açığını kapatmak amacıyla kamu eliyle Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kurulurken diğer yandan konut yapı kooperatiflerinin de kurulmasına izin verilmiştir. İstanbul şehir merkezinde yaşanan arsa sıkıntısı göz önüne alınarak Beylikdüzü'nün konut bölgesi olması planlanmış ve bu plan dahilinde 17.07.1985 tarihinde Hüseyin Yıldız tarafından Beylikdüzü'nde 1.281 dönüm alanda

konut inşa etmek amacıyla “Büyükşehir Yapı Kooperatifi” kurulmuştur. 1987 yılında yapımına başlanan ve 11.000 konutun inşa edildiği bu kooperatif alanı modern Beylikdüzü’nün temellerinin atıldığı ilk projedir (Şekil 3). Sonraki dönemlerde diğer inşaat şirketlerine ait konut projelerinin de tamamlanmasıyla Beylikdüzü nüfusu hızlı bir şekilde artmıştır. Modern görünüme sahip olarak inşa edilen bu konutlar genel olarak çok katlı inşa edilen yapılardır. Kısa zamanda ortaya çıkan bu dikey yapılaşma ile D100 Karayolu kenarında küçük bir alanda yoğun nüfuslu bir uydu kent oluşmuştur (Ayhan, 2017, s. 163). Ortaya çıkan konut arzı ile birlikte özellikle İstanbul şehir merkezinden ve İstanbul dışından göç alan Beylikdüzü ve yakın çevresi hızlı bir nüfus artışı yaşamıştır. Yerleşim sürecini hızlandıran en önemli olay ise 1999 yılında meydana gelen İzmit (Gölcük) depreminin İstanbul’da oluşturduğu yıkıcı etki olmuştur.

Bulgular ve Sonuç

Beylikdüzü İlçesinde Sanayinin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Sanayi tesislerinin yer seçiminde etkili olan faktörler hammaddeye yakınlık, enerji kaynaklarının varlığı, ulaşım imkânları, işgücü potansiyeli, pazar alanlarına yakınlık ve sermaye olarak sayılır. Bu faktörler çoğu zaman bir arada bulunmazken bunlardan bir veya birkaçının da mevcut olması bir bölgenin sanayi alanı olarak seçilmesinde etkilidir.

Ulaşım Faktörü

Sanayi faaliyetleri için gerekli olan çeşitli ve büyük miktarlardaki hammaddelerin fabrikalara getirilmesi ve mamül maddelerin pazarlara gönderilmesi, işçilerin tesislere ulaşımı yeterli ve örgütlü bir taşımacılıkla mümkün olurken bu alanlar arasındaki mesafeyi azaltma arzusu sanayinin yer seçimi konusunda taşıma maliyetlerinin oldukça önemli olduğunu göstermektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2009, s. 437). Diğer yandan üretimin yoğun olduğu sanayi kentleri, tüketime dayalı olan kentler ile kıyaslandığında kuruluş yeri bakımından ulaşımaya duydukları ihtiyaçların daha fazla olduğu görülür (Sabuncuoğlu ve Tokal, 1987, s. 193). Ülkemiz şehirlerinde şehir merkezinden uzakta kurulmuş büyük ölçekli üretim yapan tesisler ile şehirsiz pazara bağlı olarak şehir merkezinde kurulmuş küçük sanayi tesisleri olmak üzere iki çeşit sanayi grubu mevcuttur. Büyük şehirlerdeki geniş ölçekli sanayi tesisleri genellikle şehri çevresine bağlayan ana yollar üzerinde ve arsa değerinin henüz büyük artışlara uğramadığı alanlarda kurulma eğilimindedir (Tekeli, 2011, s. 86).

İstanbul’da 1980’lerin ikinci yarısından itibaren şehir merkezinde nüfusun artmasıyla sanayi alanları ile yerleşim alanları iç içe geçmiş ve yerel yönetim tarafından sanayinin şehrin dışına taşınma planı ortaya atılmıştır. Bu amaçla sanayi tesislerinin Avrupa Yakasında

konumlandığı ilk bölge batıda Büyükçekmece Gölü'nün kuzeyinde yer alan Hadımköy, Esenyurt ve Beylikdüzü bölgeleri olmuştur.

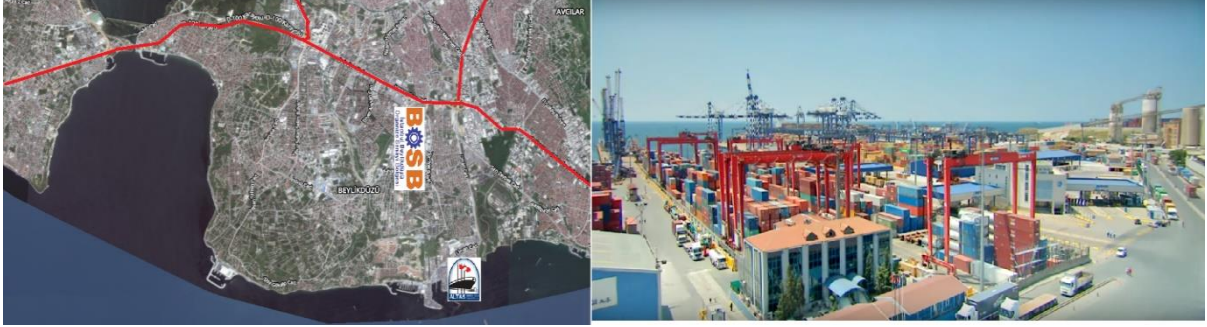
Sanayinin ilk olarak taşınmaya başladığı 1970'li yıllarda Beylikdüzü bölgesinde yerleşim oldukça seyrek olurken şehir merkezine uzaklığı nedeniyle bu dönemde yerleşim alanı olarak tercih edilmekten bir hayli uzaktır. Yerleşim alanı olarak tercih edilmeyen Beylikdüzü bölgesinde ilk etapta sanayinin yer seçimini etkileyen en önemli faktör şehrin merkezinden uzakta sahip olduğu konumdur. Konum olarak İstanbul il merkezine yaklaşık 30 km mesafede yer alan Beylikdüzü ilçesinde sanayinin yoğunlaşmasında en etkili faktör yıllar içinde geliştirilen ulaşım olanakları olmuştur. Beylikdüzü ilçesinde sanayinin gelişimini ve burada konumlanma sebebini ortaya koyarken Esenyurt ve Hadımköy bölgelerinden bağımsız düşünmemek gerekir. Bu sayılan bölgeler aynı zamanda ulaşım olanaklarının da oldukça elverişli olduğu bölgedir. Beylikdüzü ilçesinin kuzey sınırını oluşturan D100 Karayolu ve bu yolun yaklaşık 5 km kadar kuzeyinde yer alan TEM (O-2) Otoyolu sanayiye ulaşım açısından etkileyen en önemli unsurdur (Şekil 2).

Şekil 4. D100 Karayolu ve çevresindeki sanayi kuruluşları

Ulaşım alanında Beylikdüzü'nün sahip olduğu avantajlar karayolu ile sınırlı kalmamıştır. Beylikdüzü ilçesinde karayolunun yanı sıra ilçenin güneyinde yer alan Ambarlı Limanı da sanayinin varlığını destekleyen önemli etkidir. 1989 yılında dönemin Büyükşehir Belediyesi'nin "hızlı kentleşme ve kent içinde görüntü bozukluğu" yaklaşımı kapsamında Zeytinburnu sahilinde yer alan Kumcular Kooperatifi, Ambarlı Yakuplu bölgesine "Kumcular Barınağı" olarak taşınmıştır. Böylece bugünkü Ambarlı Limanı'nın temelleri atılmıştır. Sonraki dönemde bölgede girişimcilerin artmasına bağlı olarak limanın yönetimi için 09.09.1992 tarihinde ALTAŞ Ambarlı Liman Tesisleri Tic. A.Ş. kurulmuştur (www.altasliman.com) 2022 yılı itibariyle bünyesinde Kumport, Akçansa, Mardaş ve Marport olmak üzere 4 ayrı terminal çalışmaktadır. ALTAŞ Liman Tesisleri'nin verilerine göre 2021 yılı içerisinde Ambarlı Limanındaki bu dört terminale gelen toplam 3.176 gemi 989.760 adet konteyner taşırken 2.962

gemi 913.872 adet konteyner yükü yurt içi ve yurtdışı limanlara taşımıştır. Kuruluşundan sonra çevresinde önemli lojistik alanları konumlanan Ambarlı Limanı'nın kuzey istikametinde D100 Karayolu ve TEM Otoyoluna kadar uzanan bölümler sanayinin oldukça yoğun olduğu sahalardır.

Şekil 5. Ambarlı Limanı ve ilçe içindeki konumu

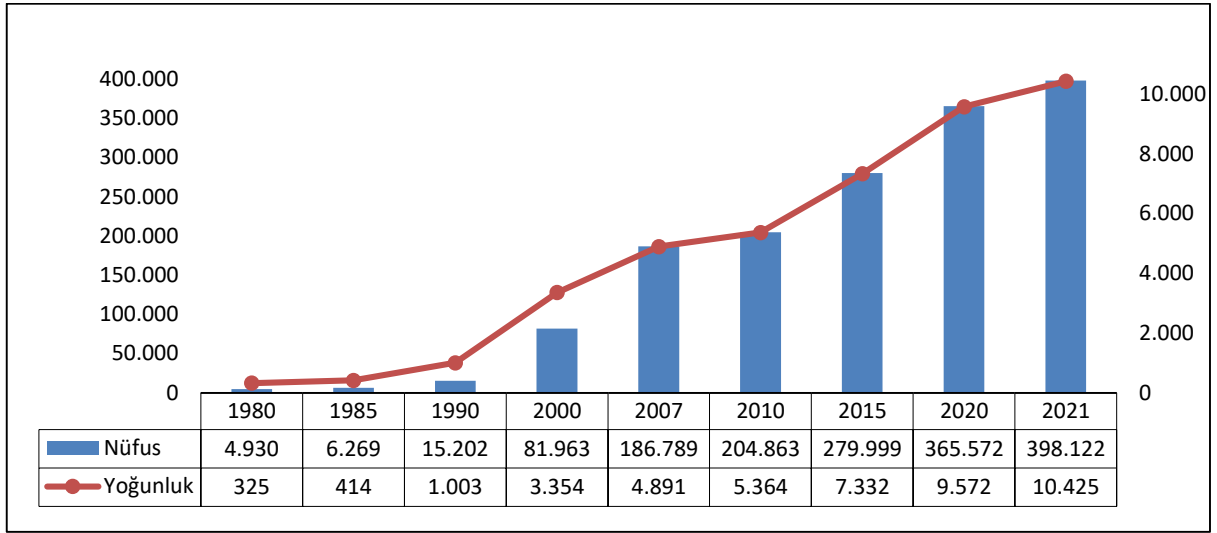

Şekil 6. Ambarlı liman tesislerinin konumu

İşgücü – Nüfus Faktörü

Sanayi alanlarında ortaya çıkan yoğun makineleşmeye rağmen nitelikli işgücünün elde edilebilirliği ve maliyeti hala önemli bir faktördür. Özellikle nüfusun yoğun olduğu bölgeler sanayi adına cazip alanlardır. Nüfus faktörü diğer yandan bir bölgenin pazar alanı olmasını da sağlar. Sanayi tesislerinde imal edilen ürünlerin nüfusun yoğun olduğu nitelikli pazar alanlarına ulaştırılması sanayinin sürekliliği açısından da oldukça önemlidir (Tümertekin ve Özgüç, 2009, s. 433).

Beylikdüzü ilçesinde sanayi tesislerinin kurulmaya başlandığı 1970'li yıllarda bölgede nüfus seyrek olmasına rağmen fabrikalar ve üretim tesisleri sağladığı iş imkânlarına bağlı olarak kısa zamanda çevrelere nüfusu toplamıştır. Bu anlamda üretim tesislerinde çalışan insanlar özellikle sanayinin yoğun olduğu Yakuplu, Kavaklı ve Sahil mahallelerinde toplanmıştır. Bu mahalleler aynı zamanda Beylikdüzü ilçesinde yerleşimin başladığı ilk bölgelerdir.

Şekil 7. Beylikdüzü ilçesi nüfus miktarı ve yoğunlukları (1980-2021)

Beylikdüzü'nün 1980 yılından 2021 yılına kadar sahip olduğu nüfus verileri Şekil 7'de belirtilmiştir. Buna göre 2000 yılına kadar sadece 3 köyün bulunduğu Beylikdüzü'nde nüfus miktarı 1980 yılında 4.930 olurken 1990 yılına gelindiğinde 15.202'ye; nüfus yoğunluğu ise 325 kişi/km²'den 1990 yılında 1.003 kişi/km²'ye ulaşmıştır. Sanayi faaliyetlerinin bölgeye yerleşmeye başladığı bu dönemde Yakuplu, Gürpınar ve Kavaklı köylerinin nüfus miktarları büyük artış göstermiştir. 1990 yılından sonra ise Beylikdüzü bölgesinde konut alanlarının yoğunlaşmasına bağlı olarak ilçenin görünümü değişmeye başlamıştır. Bir yanda sanayi tesisleri ve yakın çevresinde konutlar yer alırken diğer tarafta yüksek katlı binalardan oluşan toplu konut alanları boy göstermiştir.

Nüfusun hızlı artmaya başladığı 1990 sonrası dönemde idari bakımdan Beylikdüzü bölgesinde 7 mahalle mevcut iken toplam nüfus 2000 yılında 81.963 ve nüfus yoğunluğu 3.354 kişi/km² olmuştur. 2007 yılından itibaren 10 mahalleye ulaşan Beylikdüzü 2008 yılında ilçe statüsü kazanmış ve gerek İstanbul'un yeni uydu kentlerinden birisi olması gerekse de sanayi tesislerinin sağladığı iş imkânları dolayısıyla Beylikdüzü'nün nüfusu artış göstermeye devam etmiştir. Son olarak 2021 yılı ADNKS verilerine göre Beylikdüzü ilçesi 398.122 nüfusa ve 10.425 kişi/km² nüfus yoğunluğuna ulaşmıştır. İlçenin sahip olduğu bu nüfus bölgede yer alan sanayi tesisleri için önemli bir insan kaynağını oluşturmaktadır. Ancak burada yer alan sanayi tesislerinde sadece Beylikdüzü ilçesinde ikamet edenler çalışmamaktadır. Esenyurt, Avcılar ve Büyükçekmece gibi komşu ilçeler de bu tesisler için önemli bir işgücü kaynağını oluşturur.

Beylikdüzü ilçesinde 1990'lı yılların ikinci yarısında konut alanlarının çoğalmasıyla birlikte sanayi-nüfus ilişkisi kısmen azalmaya başlamıştır. Çünkü bu dönemden itibaren Beylikdüzü'nü yerleşim için seçenler sanayi faktörünün dışında depreme dayanıklı ucuz

konutlar olduğu için seçmiştir. Ancak Yakuplu, Kavaklı ve Sahil mahallelerinde dağınık haldeki sanayi tesisleri halen işçi nüfusunu barındırmaktadır (Kocadağlı, 2018, s. 27).

Sanayinin Gelişimi ve Mevcut Yapısı

1960'lı yıllarda D100 Karayolu'nun inşasıyla beraber İstanbul'da ulaşım Anadolu ve Avrupa yönüne doğru gelişirken karayolu etrafında sanayi tesisleri de kümelenmeye başlamıştır. Avrupa Yakası'nda Bakırköy, Küçükçekmece, Avcılar ile birlikte Beylikdüzü bölgesi de sanayi tesislerinin tercih ettiği bölgelerden biri olmuştur. Özellikle İstanbul kent merkezinde nüfusun artmasıyla beraber yerleşim alanları içinde kalan sanayi tesisleri faaliyetlerini belirtilen bu ilçelere taşımaya başlamışlardır. Beylikdüzü bölgesini bu dönemde sanayi açısından cazip kılan faktörler içerisinde karayoluna yakınlığın yanı sıra seyrek yerleşim alanlarının varlığı ve arazi değerlerinin ucuz olması sayılabilir.

1970'li yıllarda ülkenin önemli iş adamlarından Vehbi Koç Beylikdüzü bölgesinde 131 dönüm arazi satın alarak 1976 yılında bölgenin ilk büyük ve önemli beyaz eşya fabrikalarından biri olan Beko fabrikasını kurmuştur (Şekil 8). Kurulan bu fabrika diğer sanayicilerin de bölgeye ilgisini çekerek tarım ve hayvancılıkla geçinen yerel halk istihdam alanında alternatif oluşturmuştur (Üstün, 2016, s. 216). Sonraki yıllarda Arçelik fabrikasına dönüşen bu üretim tesisi sanayi imkânlarının daha elverişli şartlar sunmasından dolayı 2017 yılında Tekirdağ ilinin Çerkezköy ilçesine taşınmıştır.

Şekil 8. Arçelik Fabrikası

1980'li yıllarda Beylikdüzü çevresinde yer alan diğer yerleşmeler de sanayileşme adımlarından payını almıştır. Bu bağlamda Beylikdüzü ve Avcılar'ın güneyinde Ambarlı civarında ve Beylikdüzü'nün kuzeybatısında Esenyurt'a bağlı Kıraç semtinin batısında ilk sanayi tesisleri kurulmuştur. Yine aynı dönemde sanayi alanları özellikle Ambarlı ve Kıraç ile

birlikte Haramidere, Firuzköy, Yakuplu ve Hadımköy çevresine toplanarak Beylikdüzü yakın çevresi İstanbul'un önemli sanayi ve üretim merkezi haline gelmiştir. Sanayi tesislerinin sayılan bu bölgelere kayması istihdam açısından sahayı çekici kılarken 1980'li yılların sonlarından itibaren belirtilen yerleşim alanları nüfusa bağlı olarak gelişme göstermeye başlamıştır (Kocadağlı, 2018, s. 27).

1989 yılında Yakuplu bölgesinde başlayan Ambarlı Limanı inşaatı sanayicilerin ve iş adamlarının dikkatlerini bu bölgede yoğunlaştırmıştır. Liman inşaatı başlamadan önce İstanbul merkezindeki bazı fabrikaların Beylikdüzü bölgesine taşınma fikri uygulamaya geçmiştir.

Tablo 1

Beylikdüzü İlçesinde Sanayi Tesislerinin Kuruluş Dönemlerine Göre Dağılımı

	1950 1960	1960 1970	1970 1980	1980 1990	1990 2000	2000 2010	2010 2022	Toplam
Tesis Sayısı	1	2	13	23	67	164	506	776
Oran (%)	0,2	0,3	1,7	3,0	8,5	21,1	65,2	100,0

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası (2022)³

İstanbul Sanayi Odası'na kayıtlı sanayi tesislerini kuruluş tarihlerine göre gruplandırdığımızda ortaya çıkan sonuç Tablo 1'de belirtilmiştir. Bu verilere baktığımızda 1970 yılından önce bölgede sadece iki adet sanayi tesisinin yer aldığını görmekteyiz. 1970 yılından sonra D100 Karayolu inşasının tamamlanmasına bağlı olarak sanayi tesisleri bölgede toplanmaya başlamıştır. 1970-1980 döneminde 13 ve 1980 – 1990 döneminde 23 işletmenin kurulduğu Beylikdüzü'nde sanayi alanında asıl atılım 1990 yılından sonra başlamıştır. Bu atılımı hızlandıran önemli faktörlerin başında Ambarlı Limanı'nın 1992 yılında tamamlanması ve ilçenin kuzeyinde TEM Otoyolu inşasının tamamlanması gelmektedir. Bu faktörlere ilave olarak D100 Karayolu ve TEM Otoyolu bağlantısını kuzey – güney yönünde sağlayan ilçenin batısındaki Hadımköy Bağlantı Yolu ile doğusundaki Haramidere Bağlantı Yolu da bölgenin sanayi alanında cazip bir konuma erişmesini sağlamıştır.

12.04.2000 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ile ülkenin değişik yerlerinde çeşitli sanayi sektörlerini bir araya getiren OSB'lerin kurulmasına başlanmıştır. Bu amaçla İstanbul'da ikisi Avrupa Yakası'nda ve altısı Anadolu

³ Sanayi kuruluşlarına ait veriler İstanbul Sanayi Odası'ndan 10.07.2022 tarihinde e-posta yoluyla temin edilmiştir.

Yakası'nda olmak üzere sekiz tane OSB kurulması planlanmıştır. Avrupa Yakası'ndaki OSB'lerden biri Başakşehir ilçesindeki İkitelli OSB olurken diğeri Beylikdüzü OSB'dir.

Organize Sanayi Bölgeleri şehir içinde dağınık halde bulunan, altyapısı, sağlık ve sosyal hizmetleri ile güvenliği ve yönetimi olmayan işletmelerin bir araya getirilmesi bakımından önemli bir işleve sahiptir. Diğer yandan kurulan bu OSB'ler şehirleşme süreci içerisinde sanayinin dengeli olarak yayılmasına ve belli sınırlar içinde sanayi faaliyetlerinin yapılmasına katkı sağlayarak üretim yapan tesislerin ulaşım problemlerini büyük oranda ortadan kaldırmaktadır (Doğan, 2013b, s. 224).

Konumu itibariyle büyük avantajlara sahip olan Beylikdüzü ilçesinin ekonomisi sanayi ve hizmetler sektörüne dayalıdır. İlçede sanayi sektörü kümelenme mantığı çerçevesinde konumlanmış olup bu tesislerin çoğunluğu Beylikdüzü OSB içerisinde yer almaktadır. Ülke çapında yer alan OSB'ler arasında önemli bir yeri olan Beylikdüzü OSB içerisindeki firmalar hem ilçe ekonomisine hem de ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır (Bülbül, 2018, s. 10).

Yapımı 2002 yılında tamamlanan Beylikdüzü OSB içerisinde yaklaşık 500 firma üretim yapmaktadır. Bu firmalar yoğun olarak makine imalatı, asansör, plastik, bakır, pirinç ve mermer sektörlerinde faaliyet yürütmektedir. D100 Karayolu kıyısında yer alan Beylikdüzü OSB TEM Otoyolu'na 7 km ve Ambarlı Limanı'na 5 km mesafede yer almaktadır. Bu yönüyle bulunduğu konum ulaşım açısından oldukça avantajlıdır.

Şekil 9. Beylikdüzü OSB

1.600 dönüm arazi üzerinde kurulan ve yaklaşık 15 bin kişiye istihdam sağlama kapasitesi bulunan Beylikdüzü OSB 3 ayrı bölgede alt kooperatifler şeklinde kurularak faaliyet yürüten ve Birlik, Bakırcılar-Pirinççiler ve Mermerciler olarak adlandırılan 3 farklı sanayi sitesinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır (<http://www.ibosb.com>).

Birlik Sanayi Sitesi: 235 dönüm arazi üzerinde kurulu olan sanayi sitesi 250 üyeli kooperatif yapısına sahiptir. Arazisinde 200 m², 400 m² ve 600 m² olmak üzere muhtelif büyüklüklerde birim atölyeler faaliyet yürütmektedir. Birlik Sanayi Sitesi ağırlıklı olarak imalat ve tamiratla uğraşan küçük sanayicilerden oluşmaktadır.

Bakırcılar – Pirinççiler Sanayi Sitesi: Büyük ve orta ölçekli işletmelerin yer aldığı sanayi sitesi 550 dönüm arazi üzerinde kurulu olarak faaliyet yürütmektedir. İşletmelerin çalışma alanları metal sanayi, tekstil, elektrik ve elektronik sanayisi, kauçuk, plastik ürünler, makine yedek parça üretimi sektörlerinde yoğunluk göstermektedir.

Mermerciler Sanayi Sitesi: Beylikdüzü OSB içerisinde 780 dönüm alanıyla en büyük alt kooperatif olan Mermerciler Sanayi Sitesi üzerinde 182 adet fabrika yer almaktadır. Doluluk oranının yaklaşık %80 olduğu sanayi sitesinde orta ölçekli işletmeler faaliyet halindedir.

Beylikdüzü Organize Sanayi Bölgesi'ni oluşturan bu üç sanayi sitesinden Birlik Sanayi Sitesi ilçede Barış Mahallesi sınırları içerisinde, Bakırcılar – Pirinççiler ve Mermerciler Sanayi Siteleri ise Yakuplu Mahallesi'nde faaliyet yürütmektedir.

Şekil 10. Beylikdüzü ilçesinde bulunan sanayi sitelerinden bir kısmı

Beylikdüzü OSB dışında Beylikdüzü ilçesinde sanayi kuruluşlarının bir araya toplandığı küçük sanayi siteleri de faaliyet halindedir. Şirin, Beysan ve Haramidere adlarıyla farklı iş kollarına ait firmaların bir araya geldiği sanayi sitelerine ait özellikler kısaca şu şekilde belirtilmiştir:

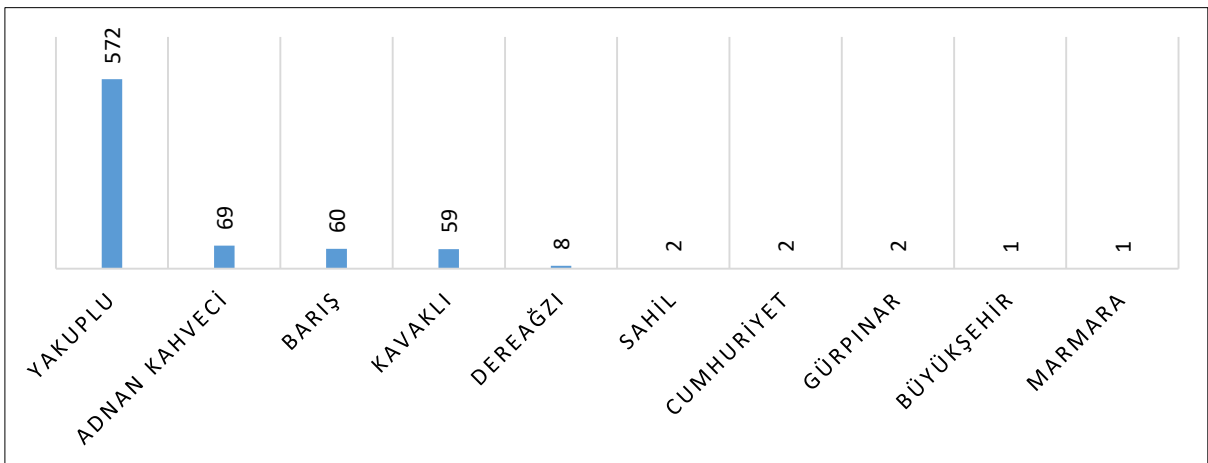
Şirin Sanayi Sitesi: Adnan Kahveci Mahallesi sınırları içerisinde yer alan sanayi sitesi 250 dönüm alan üzerine kurulmuştur. İstanbul Sanayi Odası'na kayıtlı 17 firmanın faaliyet yürüttüğü sanayi sitesi içerisinde matbaa, metal, plastik alanında üretim yapan firmalar mevcuttur.

Beysan Sanayi Sitesi: 1990 yılında inşaatına başlanan sanayi sitesi 400 dönüm arazi üzerinde yer almaktadır. Konum olarak D100 Karayolu'nun kıyısında yer alan ve farklı birkaç bölümden oluşan Beysan Sanayi Sitesi, Beylikdüzü ile Avcılar ilçe sınırları içerisinde kalmaktadır. Beylikdüzü sınırları içerisindeki bölümde 2022 yılı itibariyle İSO'ya kayıtlı 134 orta ölçekli fabrika faal haldeyken sanayi sitesinin tamamında yaklaşık 10.000 civarında çalışan bulunmaktadır. Üretim yapan firmalar imalat sanayisi alanında tekstil, gıda sanayisi, matbaa, yayıncılık, züccaciye, ambalaj, makine parçaları üretimi gibi sektörlerde faaliyet yürütmektedirler.

Haramidere Sanayi Sitesi: Yakuplu Mahallesi'nde 1987 yılında inşaatına başlanan sanayi sitesi 1992 yılında tamamlanarak üretim faaliyetlerine başlamıştır. 120 dönüm alan üzerinde 14 blok halinde inşa edilen sanayi sitesinde çeşitli sektörlerden 960 işyeri mevcuttur. Bu işyerlerinin faaliyet alanları ağırlıklı olarak otomotiv sanayi, giyim ve tekstil ile elektrik ve elektronik sektörlerine aittir.

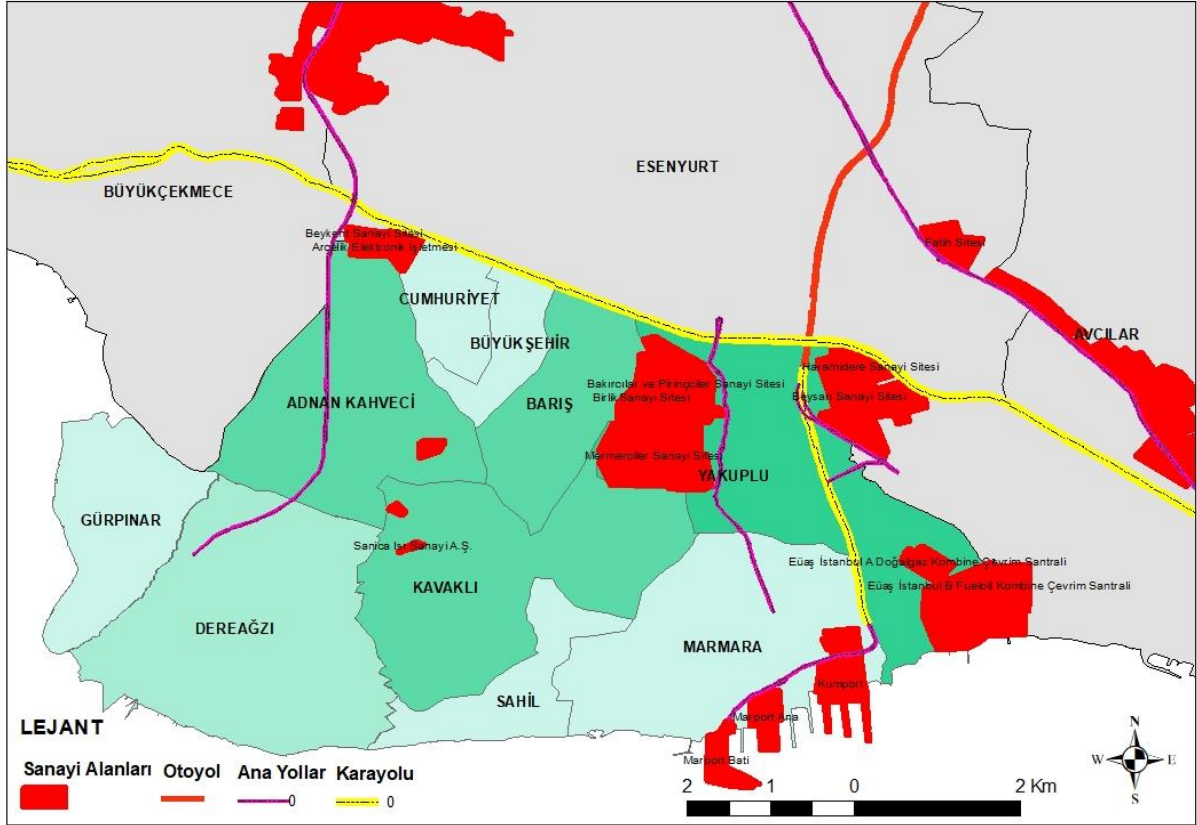
Sanayinin İlçe İçinde Dağılışı

Beylikdüzü ilçesinde sanayi tesislerinin dağılışı düzenli bir durum göstermemektedir. İlçede 1980'li yıllarla birlikte kurulan ilk sanayi tesisleri ilçenin kuzeyinde D100 Karayolu'na yakın mevkide toplanmıştır. Sonraki dönemlerde D100 Karayolu'nun daha işlek hale gelmesi, TEM Otoyolu'nun inşası ve bağlantı yolları ile birlikte ilçenin kuzeyi sanayi için çok önemli bir çekim merkezi haline gelmiştir.

Şekil 11. Beylikdüzü ilçesinde sanayinin mahallelere göre dağılımı

Şekil 11’de Beylikdüzü ilçesindeki 776 sanayi tesisinin mahallelere göre dağılışına baktığımızda Yakuplu Mahallesi’nin sınırları içerisinde yer alan 572 tesis ile önemli bir sanayi bölgesi olduğunu görürüz. Yakuplu Mahallesi’nde Beylikdüzü OSB’yi oluşturan Birlik Sanayi Sitesi ile Bakırcılar Pirinççiler Sanayi Sitesi yer almaktadır. Bu iki merkezin dışında Beysan ve Haramidere Sanayi sitelerinin de bir kısmı Yakuplu Mahallesi içerisinde yer almaktadır. Sayılan bu 4 sanayi sitesi de D100 Karayolu’na yakın mevkide konumlanmıştır (Şekil 12).

Şekil 12. Sanayi kuruluşlarının Beylikdüzü ve yakın çevresinde dağılışı

Yakuplu Mahallesi’nin ardından sanayinin toplandığı diğer mahalle 69 tesisin faaliyet gösterdiği Adnan Kahveci Mahallesi’dir. Kuzey kesimi yoğun yerleşim alanı olan Adnan Kahveci Mahallesi’nde sanayi tesisleri güney kesimde Dereağzı Mahallesi ile sınır oluşturan bölgede yoğunlaşmıştır. Bu bölgede Harbiye, Büyükdere ve İnönü Caddelerinin bulunduğu bölüm ilçe içinde “fabrikalar bölgesi” olarak adlandırılır.

Sanayinin yoğunlaştığı bir diğer mahalle 60 işletmenin faaliyette olduğu Barış Mahallesi’dir. Beylikdüzü OSB’yi oluşturan Birlik Sanayi Sitesi mahalle sınırları içindeki tüm sanayi tesislerini bünyesinde toplamıştır. Bu tesislerin üretim alanları ağırlıklı olarak makine ve yedek parça, plastik ürünler ve metal sanayisi alanındadır.

İlçenin güneyinde yer alan ve Beylikdüzü ilçesinin yerleşim çekirdeğini oluşturan mahallelerden biri olan Kavaklı Mahallesi'nde 59 tesis faaliyet yürütmektedir. Birbirinden ayrı alanlarda faaliyet yürüten fabrikalar Beylikdüzü'nün ilk sanayi tesisleri özelliğini de taşımaktadır. İşletmeler yoğun olarak bölgede Deniz Aktaş Caddesi ve Kavaklı Caddesi güzergâhında toplanmıştır. Kavaklı'daki sanayi tesislerinin faaliyet alanları ise daha çok metal, tekstil ve plastik ürünler sanayisi alanındadır.

Beylikdüzü ilçesinde bu dört mahallenin dışında kalan Dereağzı (8), Cumhuriyet (2), Gürpınar (2), Sahil (2), Büyükşehir (1) ve Marmara (1) mahallelerinde sanayi tesislerinin sayısı oldukça sınırlıdır. Bunun en önemli sebebi olarak bu mahallelerin arazi planlamasında daha çok konut ve sosyal hizmet alanlarına yer verilmiş olması gösterilebilir.

Sanayinin Sektörel Dağılımı

Beylikdüzü ilçesindeki sanayi tesislerini sektörel bazda gruplandırdığımızda 22 ana sektörün faaliyet halinde olduğunu görürüz. Bu ana sektörlerle ait tesis sayıları ve bu tesis sayılarının ilçe içindeki oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Beylikdüzü İlçesindeki Sanayi Tesislerinin Faaliyet Kolları

<i>Sanayi Sektörleri</i>	<i>Tesis Sayısı</i>	<i>%</i>	<i>Sanayi Sektörleri</i>	<i>Tesis Sayısı</i>	<i>%</i>
Tekstil, Konfeksiyon ve Giyim Sanayi	188	24,2	Taşıt ve Taşıt Yan Sanayi	14	1,8
Metal Sanayi	116	14,9	Elektrik ve Elektrik Ekipmanları	14	1,8
Plastik Ürünler Sanayi	111	14,3	Endüstriyel Yemek Sanayi	13	1,7
Makine ve Yedek Parça Sanayi	59	7,6	Dokuma Kumaş ve İplik Sanayisi	12	1,5
Orman Ürünleri ve Ahşap Mobilya	57	7,3	Beyaz Eşya ve Ev Aletleri	11	1,4
Gıda Sanayisi	40	5,2	Mobilya Sanayi	8	1,0
Kimya Sanayisi	34	4,4	İklimlendirme Ekipmanları	7	0,9
Enerji, Elektrik ve Elektronik Sanayi	33	4,3	Deri ve Deri Mamülleri	5	0,6
Basım, Yayın, Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	20	2,6	Kauçuk Sanayisi	3	0,4
Ayakkabı ve Ayakkabı Yan Sanayisi	18	2,3	Maden Sanayi	1	0,1
Taşa ve Toprağa Dayalı Ürünler	12	1,5	TOPLAM	776	100,0

Tablo 2'ye göre Beylikdüzü'nde en yaygın sanayi grubu tekstil ve giyim sanayisine aittir. 188 tesisin faaliyet halinde olduğu ve ilçe içinde ağırlığı %24,2 olan tekstil sektörüne ait tesislerin çok büyük kısmı (166) Yakuplu Mahallesi'ndeki Beylikdüzü OSB içerisinde. Bu işletmelerde tekstil alt sektörleri olarak orta ve küçük ölçekte üretim yapan dış giyim (35), örme kumaş (28), tekstil baskı boya (25), çorap (20), ev tekstili (22), iç giyim (22), triko giyim (6) faaliyet halindedir. Tekstil sektörüne ait üretim yapan işletmeler Yakuplu Mahallesi dışında

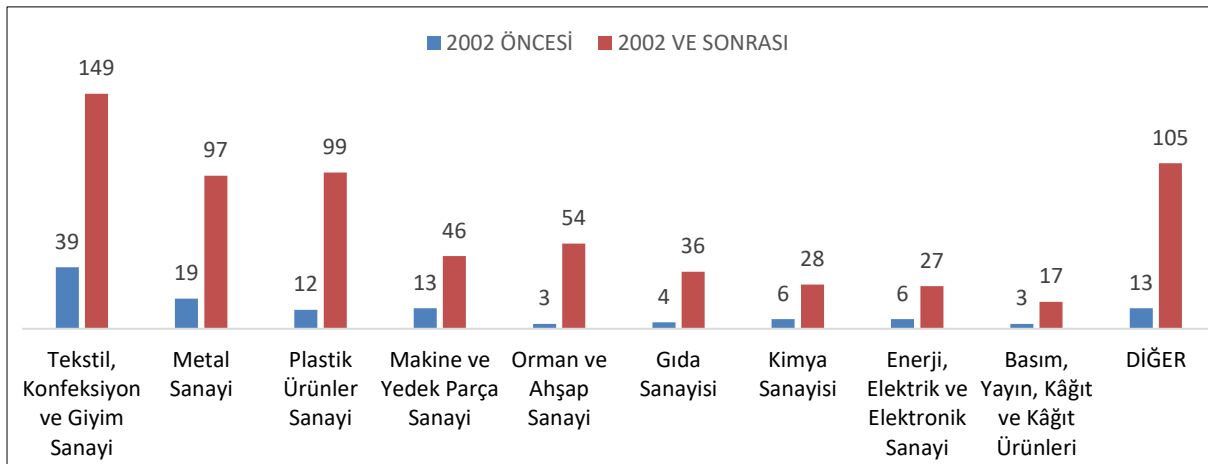
Adnan Kahveci (11), Kavaklı (7), Büyükşehir (1), Barış (1), Büyükşehir (1) ve Cumhuriyet (1) mahallelerinde yer almaktadır.

İlçede yoğun olan bir diğer sektör %14,9 ağırlığa sahip olan ve 116 işletmenin üretim faaliyetinde olduğu metal sanayisidir. Metal sanayisi yoğun olarak Yakuplu Mahallesi'nde (68 tesis) ve Barış Mahallesi'nde (22 tesis) Beylikdüzü OSB'yi oluşturan sanayi siteleri içinde toplanmıştır. OSB dışında metal sanayisine ait işyerleri Adnan Kahveci (11 tesis) ve Kavaklı (15 tesis) mahallelerindedir. Metal sanayisine ait üretim tesisleri genellikle orta ve büyük işletmelerden oluşmakta olup bu ana sektör altında 10 çeşit alt sektör faaliyet yürütmektedir.

Plastik ürünler sanayisi alanında 111 işletme ilçe içinde yer alırken bu ana sektör altında plastik ambalaj, plastik hammaddeleri ve plastik inşaat malzemeleri olmak üzere 3 alt sektör faaliyet göstermektedir. Plastik ürünler sanayisini oluşturan sanayi tesisleri ilçe içinde yoğun olarak Yakuplu (78) Mahallesi'nde OSB içinde toplanmıştır. Bunun dışında Adnan Kahveci (11), Barış (12) ve Kavaklı (8) mahallelerinde de plastik ürün üretimine ait fabrikalar bulunmaktadır.

Tekstil, metal ve plastik ürünler sanayisi alanlarının dışında Tablo 2'de verilen diğer 19 sektöre ait tesislerin orta ve küçük işletmeler olduğu saha araştırmalarında tespit edilirken bu işletmelerin ilçe içerisinde toplandığı alan ise yoğun olarak Beylikdüzü Organize Sanayi Bölgesi'dir.

Beylikdüzü'nde sanayinin yoğunlaşması 1992 yılında Ambarlı Limanı'nın kurulması ile başlamış ve 2002 yılında bölgede OSB'nin kurulması ile de hız kazanmıştır. Organize Sanayi Bölgesi içerisinde sanayinin toplanması adına yapılan teşvikler kısa zamanda sonuç vermiş ve şehir içinde yer alan sanayi tesisleri karayolu ulaşımı ve Ambarlı Limanı'nın sağladığı avantaj ile birlikte Beylikdüzü OSB içerisinde toplanmıştır. Bu bakımdan Beylikdüzü ilçesinde sanayiye tesislerini kuruluş tarihi bakımından 2002 yılı öncesi ve sonrası olmak üzere 2 ayrı dönem halinde inceleyebiliriz.

Şekil 13. Beylikdüzü ilçesinde sanayinin sektörel dağılımı (2002 Öncesi ve 2002 Sonrası)

İSO verilerine göre 2002 yılından önce Beylikdüzü ilçesinde toplam 118 tesis faal haldeyken 2002 yılından itibaren 658 tesis daha ilçede sanayi alanında faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu tesislerin üretim yaptıkları sektörler göre her iki dönem (2002 öncesi ve sonrası) halinde Şekil 13’de yer almaktadır. Buna göre ilçede 2002 yılı öncesinde yoğun olan sanayi sektörleri tekstil, metal, plastik ürünler ve makine sanayisi olurken OSB’nin kurulması ve diğer faktörlerin etkisiyle yine aynı sektörler bağli firmalar daha yoğun olarak ilçede faaliyete başlamışlardır. Özellikle tekstil ve giyim sanayisi (149), plastik ürünler sanayisi (99), metal sanayisi (97) alanında yoğunlaşma dikkat çekicidir.

Sonuç

İstanbul’da 1950’li yıllardan sonra sanayinin kent merkezinden dışarı taşınması planlanmıştır. Ancak ulaşım imkânlarının sınırlı olması nedeniyle bu sanayi alanları kent merkezine daha yakın olan Eyüp, Zeytinburnu, Bayrampaşa vb. semtlere toplanmasına neden olmuştur.

1970’li yıllarda D100 Karayolu’nun etkisiyle sanayi batı yakasında kentin çeperlerine doğru ilerlerken 1980’li yıllarda TEM Otoyolu ve Ambarlı Limanı gibi unsurlarla ulaşımın gelişmesi Beylikdüzü ve yakın çevresi olan Avcılar, Esenyurt, Hadımköy vb. bölgeleri sanayi merkezi haline getirmiştir. Beylikdüzü gibi bölgelerin sanayileşmesinde şehir merkezinden sanayinin tahliye edilmesi planları etkili olmuştur.

Beylikdüzü’nde 1976 yılında kurulan ilk fabrika ile başlayan sanayi adımı 2022 yılında ulaştığı 776 işletme sayısı ile Beylikdüzü’nü İstanbul’un önemli üretim merkezlerinden biri haline getirmiştir.

2002 yılında kurulan Beylikdüzü OSB, bölge içerisindeki üretim alanlarını bir araya toplarken aynı zamanda bölge dışından tesislerin de taşınmasıyla Beylikdüzü'nde sanayi tesislerinin hızlı artışını sağlamıştır.

Beylikdüzü ilçesinde Beylikdüzü OSB kurulmadan önce dağınık bir sanayileşme mevcutken OSB'nin kurulması özellikle küçük ve orta işletmeleri bir araya getirerek sanayiye toplulaştırmıştır. Ancak ilçenin güneyinde Adnan Kahveci ve Kavaklı mahallerinde büyük ölçekli firmalar dağınık halde faaliyet halindedir.

2000'li yıllarda kent merkezine göre ucuz konutların varlığı ve gelişen ulaşım imkânlarıyla Beylikdüzü sanayi ve yerleşimin giderek yoğunlaşarak iç içe geçtiği bir merkez haline gelmiştir. Özellikle Yakuplu, Adnan Kahveci ve Kavaklı mahalleleri sanayi ve konut alanlarının iç içe geçtiği yerleşmelerdir. Bu durum Beylikdüzü ilçesinde çevre ve hava kirliliği, nakliye araçlarına bağlı trafik yoğunluğu gibi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir.

Beylikdüzü'nde giderek artan arazi fiyatları, tesis kiralari, talep edilen işçi ücretleri ve diğer maliyetler nedeniyle sanayinin yakın gelecekte İstanbul'un batısında yer alan Silivri ilçesi ile Tekirdağ iline ait Çorlu, Ergene, Çerkezköy, Kapaklı ilçeleri gibi sanayi sektörü açısından daha cazip bölgelere taşınabileceğini öngörebiliriz.

Kaynakça

- Altaş Ambarlı Liman Tesisleri. (2021). *Şirket profili*. www.altasliman.com.
- Ayhan, F. (2017). İstanbul'un güneybatı ilçelerinde (Beylikdüzü, Silivri ve Büyükçekmece) ulaşımın nüfus ve yerleşmeye etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(35), 155-165.
- Aysan, M., Demir, O., Altan, Z. ve Dökmeci, V. (1995). İstanbul'da sanayinin desantralizasyonu ve kentsel ulaşımına etkisi. *Journal of the Faculty of Architecture Middle East Technical University*, 15(1-2), 53-73.
- Bülbül, Y. (2018). Beylikdüzü'nün iktisadi yapısı. *Beylikdüzü Kent Belleği*. <http://www.beylikduzuketbellegi.com/Bellek/SosyalYapi/32>.
- Doğan, M. (2013a). Geçmişten günümüze İstanbul'da sanayileşme süreci ve son 10 yıllık gelişimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (27), 511-550.
- Doğan, M. (2013b). Türkiye sanayileşme sürecine genel bir bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 211-231.
- Erbaş, A. E. (2018). İstanbul metropoliten alanında 1980 sonrası kentsel gelişme dinamikleri ve idari coğrafyada sınır değişiklikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 17-38.
- Hayır, M. (2009). Büyük kentlerde kentin merkezinden etrafına olan göç süreci: İstanbul Beylikdüzü örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 4(1), 35-52.
- Karakuyu, M. (2008). Hadımköy'ün sanayileşme süreci; gelişme nedenleri, yapısı ve sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (18), 21-49.
- Keleş, R. (1997). *İnsan, çevre ve toplum*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kocadağlı Yaman, A. (2018). Beylikdüzü'nün coğrafi özellikleri. *Beylikdüzü Kent Belleği*. <http://www.beylikduzuketbellegi.com/Icerik/Goruntule/327>.
- Sabuncuoğlu Z. ve Tokal, T. (1987). *İşletme I-II*. Bursa: Örnek Kitabevi.
- Şahin, C. (2015). İstanbul'un Cumhuriyet Dönemi mekânsal gelişimi. *Antik Çağ'dan XXI. yüzyıla büyük İstanbul tarihi* (1. baskı) içinde (s. 456-477). İstanbul: İBB Kültür A.Ş. Yayınları.
- Tekeli, İ. (2011). Şehirlerimizde sanayinin konumu. *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm* (6. baskı) içinde (s. 75-88). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Temurçin, K. (2012). Bağcılar (İstanbul) ilçesinde sanayinin gelişimi ve yapısı. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 105-123.

Tümertekin E. ve Özgüç N. (2009). *Ekonomik coğrafya: Küreselleşme ve kalkınma* (10. baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.

Tümertekin, E. (1997). *İstanbul, insan ve mekân* (8. baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu, (2021). *Nüfus İstatistikleri*. www.tuik.gov.tr.

Türkiye İstatistik Kurumu, (2022). *Tarım ve Hayvancılık İstatistikleri*. www.tuik.gov.tr.

Üstün, H. (2016). *Geçmişten günümüze Beylikdüzü*. İstanbul: Beylikdüzü Belediyesi Yayınları.